

ISWK SHARING KNOWLEDGE

Class - VII

Subject- Sanskrit 3rd Language

पाठः - लङ् - लकारः (उत्तमः पुरुषः)

By- Geethu praseed

4

लङ्-लकारः (उत्तमः पुरुषः)

उत्तम पुरुष के कर्ता हमेशा 'अहम्, आवाम्, वयम्' होते हैं।

उदाहरणतः –

हम दो ने लेख लिखा।	–	आवां लेखम् अलिखाव।
हम सब खेलो।	–	वयम् अखेलाम।
मैंने पाठ पढ़ा।	–	अहं पाठम् अपठम्।
मैंने लेख लिखा।	–	अहं लेखम् अलिखम्।

Private Limited

लङ् लकार-उत्तम पुरुष

धातुः	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्
पठ्	— अपठम्	अपठाव	अपठाम्
नी (नय्)	— अनयम्	अनयाव	अनयाम्
वद्	— अवदम्	अवदाव	अवदाम्
खेल्	— अखेलम्	अखेलाव	अखेलाम्
दा (यच्छ्)	— अयच्छम्	अयच्छाव	अयच्छाम्
खाद्	— अखादम्	अखादाव	अखादाम्
चल्	— अचलम्	अचलाव	अचलाम्
पत्	— अपतम्	अपताव	अपताम्
स्मृ (स्मर्)	— अस्मरम्	अस्मराव	अस्मराम्
पा (पिब्)	— अपिबम्	अपिबाव	अपिबाम्
लिख्	— अलिखम्	अलिखाव	अलिखाम्
घ्ना (जिघ्र्)	— अजिघ्रम्	अजिघ्राव	अजिघ्राम्

अहं गृहम् न अगच्छम्।
अहम् उद्याने अभ्रमम्।
अहं जनकम् अनमम्।

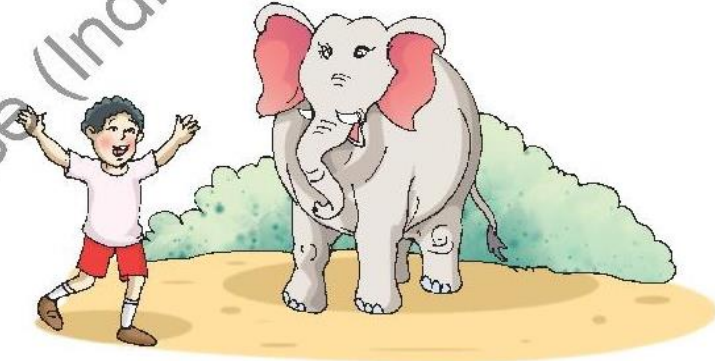
ह्यः अहं विद्यालयम् अगच्छम्।
अहं ग्रामम् अपि अगच्छम्।
अहं जनन्या सह ग्रामम् अगच्छम्।

अहं निर्धनाय वस्त्रम् अयच्छम्।
अहं पुस्तकं गृहम् अनयम्।

अहम् एकं स्थूलं
गजम् अपश्यम्।

आवां विद्यालयम् अगच्छावा।
तत्र पुस्तकं च अपठावा।
वयं पुस्तकालये पुस्तकानि अपठाम।

आवां मातरं पत्रम् अलिखावा।
सायंकाले आवां स्वपाठम् अस्मरावा।
आवाम् अवकाशदिवसेषु शिमला-नगरे अभ्रमावा।

आवां सदा सत्यम् अवदावा।
आवाम् उद्याने अधावावा।
आवाम् अरुणेन सह अखेलावा।

वयं जनकम् अनमाम।
वयं वल्लकन्दुकम् अखेलाम।
वयं पाठम् अस्मराम अलिखाम च।
वयं चित्रम् अपश्याम।

वयं भ्रमणाय अगच्छाम।
वयं ह्यः वने सिंहम् अपश्याम।
वयं तुभ्यं फलानि अयच्छाम।

अहं जनकेन सह विद्यालयम् अगच्छम्।
विद्यालयात् वयं पर्वतारोहणाय अगच्छाम।
तत्र अहं फलानि अखादम्।

अध्यापकः – ह्यः त्वं किमर्थं विद्यालयं न आगच्छः?

अनुग्रहः – ह्यः अहं पितृव्यगृहम् अगच्छम्।

अध्यापकः – किमर्थम्?

अनुग्रहः – तत्र मम अनुजस्य जन्मदिवसोत्सवः आसीत्। वयं प्रातः एव तत्र अगच्छाम। वयं सर्वे मित्राणि मिलित्वा अखादाम, अखेलाम अनृत्याम च। रात्रौ प्रीतिभोजः अभवत्। सर्वे आनन्देन भोजनम् अखादन्। तत्पश्चात् वयं पितृव्य-गृहात् आगच्छाम।

शब्द-शक्ति: (Word Meanings)

निर्धनाय	- निर्धन के लिए	for the poor	वल्लकन्दुकम्	- क्रिकेट	cricket
जनन्या	- माता के साथ	with mother	पर्वतारोहणाय	- पर्वत पर चढ़ने	for climbing
स्थूलम्	- मोटा	fat		के लिए	the mountain
अभ्रमाव	- (हम दो) घूमे	(two of us) walked	पितृव्यगृहम्	- चाचा का घर	uncle's house
अधावाव	- (हम दो) दौड़े	(two of us) ran	आनन्देन	- आनन्द से/के साथ	with pleasure

नई धातुएँ (New Roots)

नी (न्य्) - ले जाना to carry

नृत् (नृत्य्) - नाचना to dance

नए अव्यय (New Indeclinables)

सदा - हमेशा always

तत्पश्चात् - उसके बाद after that

सन्धियुक्त शब्द (Joined Words)

विद्यालयम् - विद्या + आलयम्

पर्वतारोहणाय - पर्वत + आरोहणाय

पुस्तकालये - पुस्तक + आलये

दिवसोत्सवः - दिवस + उत्सवः

अभ्यास

सम्प्रति लेखनीयम्

1. उचितं मेलनं कुरुत।

(उचित मिलान कीजिए। Match the following.)

(क) सा

(i) कदा बालकेभ्यः भोजनम् अयच्छतम्?

(ख) ते

(ii) कदा विद्यालयम् अगच्छत्?

(ग) छात्रौ

(iii) स्वपाठं न अस्मरम्।

(घ) युवाम्

(iv) विद्यालये अतिष्ठताम्।

(ङ) अहम्

(v) वल्लकन्दुकम् अखेलन्।

2. निर्देशानुसारेण वचनं परिवर्तयत।

(निर्देशानुसार वचन बदलिए। Change the number as directed.)

उदाहरणम्— अहं पुस्तकम् अपठम्।

(बहुवचने)

वयम् पुस्तकम् अपठाम।

(क) अहं विद्यालयम् अगच्छम्।

(द्विवचने)

.....

(ख) आवां मनोहरम् गीतम् अस्मराव।

(बहुवचने)

.....

(ग) अहं पुस्तकं गृहम् अनयम्।

(बहुवचने)

.....

- (घ) वयम् असत्यं न अवदाम। (एकवचने) .....
- (ङ) वयम् उद्याने अक्रीडाम। (द्विवचने) .....

3. निम्नलिखितवाक्यानि उचितक्रमेण लिखत।

(निम्नलिखित वाक्यों को उचित क्रम से लिखिए। Write the following sentences in right order.)

- (क) निर्धनाय अयच्छम् अहं वस्त्रां। .....
- (ख) त्वं अगच्छः कदा विद्यालयम्? .....
- (ग) युद्धम् सदा अजयत यूयम्। .....
- (घ) भारतस्य वयम् आस्म ऋषयः। .....
- (ङ) क्षेत्राणि प्रातः आवाम् अगच्छाम। .....

भाषा-अवबोधनम्

1. निम्नलिखितानाम् धातूनाम् लङ्लकारस्य उत्तमपुरुषस्य रूपाणि लिखत।

(निम्नलिखित धातुओं के लङ् लकार (भूतकाल) उत्तम पुरुष के रूप लिखिए। Conjugate the following roots in first person in past tense.)

	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्
(क) कथ्	.....	.....	.....
(ख) भ्रम्	.....	.....	.....
(ग) नृत्	.....	.....	.....
(घ) अस्	.....	.....	.....

2. लङ्लकारस्य उचितधातुरूपैः रिक्तस्थानानि पूरयत।

(लङ् लकार के उचित धातु रूप से रिक्त स्थान भरिए। Fill in the blanks with appropriate form of the verbs in past tense.)

- (क) अहं वृद्धं नरम् .....। (अनमत्, अनमम्, अनमः)
(ख) वयं कविताम् .....। (अस्मरन्, अस्मरत, अस्मराम)
(ग) आवाम् उद्याने .....। (अभ्रमाव, अभ्रमतम्, अभ्रमताम्)
(घ) अहं रात्रौ गृहकार्यम् .....। (अकरवम्, अकरोः, अकरोत्)

3. पदपरिचयं कुरुत।

(पद-परिचय कीजिए। Parse the verbs.)

क्रियापदः	धातुः	लकारः	पुरुषः	वचनम्
(क) अकरोः	.....	.....	.....	.....
(ख) अनमतम्	.....	.....	.....	.....
(ग) अपठम्	.....	.....	.....	.....
(घ) अक्रीडत	.....	.....	.....	.....

मूल्यपरकम्

1. साफल्यार्थम् उद्योगं प्रमादं वा किं करणीयम्? (सफलता के लिए परिश्रम करना चाहिए या आलस्य?)
2. उत्सवं कथं मानयेत्? एकाकी एव मिलित्वा वा? (उत्सव कैसे मनाना चाहिए—अकेले ही या मिल-जुलकर?)

उत्तराणि

सम्प्रति लेखनीयम्

1. उचितं मेलनं कुरुत | (उचित मिलान कीजिए | Match the following.)

(क) सा	(i) कदा विद्यालयम् अगच्छत्
(ख) ते	(ii) वल्लकन्दुकम् अखेलन्
(ग) छात्रौ	(iii) विद्यालये अतिष्ठताम्
(घ) युवाम्	(iv) कदा बालकेभ्यः भोजनम् अयच्छतम् ?
(ङ) अहम्	(v) स्वपाठं न अस्मरम्

2. निर्देशानुसारेण वचनं परिवर्तयत | (निर्देशानुसार वचन बदलिए | Change the number as directed)

- (क) आवां विद्यालयं **अगच्छाव** |
(ख) वयं मनोहरम् गीतं **अस्मराम** |
(ग) वयं पुस्तकं गृहं **अनयाम** |
(घ) अहं असत्यं न **अवदम्** |
(ङ) आवां उद्याने **अक्रीडाव** |

3. निम्नलिखितवाक्यानि उचितक्रमेण लिखत । (निम्नलिखित वाक्यों को उचित क्रम से लिखिए । Write the following sentences in right order)

(क) अहं निर्धनाय वस्त्रम् अयच्छम् । (ख) त्वं कदा विद्यालयं अगच्छः ।

(ग) यूयं सदा युद्धं अजयत । (घ) वयं भारतस्य ऋषयः आस्म ।

(ङ) आवां प्रातः क्षेत्राणि अगच्छाव ।

भाषा-अवबोधनम्

1. निम्नलिखितानाम् धातूनाम् लङ्लकारस्य उत्तमपुरुषस्य रूपाणि लिखत । (निम्नलिखित धातुओं के लङ् लकार (भूतकाल) उत्तम पुरुष के रूप लिखिए । Conjugate the following roots in first person in past tense)

	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्
(क) कथ्	अकथयम्	अकथयाव	अकथयाम
(ख) भ्रम्	अभ्रमम्	अभ्रमाव	अभ्रमाम
(ग) नृत्	अनृत्यम्	अनृत्याव	अनृत्याम
(घ) अस्	आसम्	आस्व	आस्म

2. लङ् लकारस्य उचितधातुरूपैः रिक्तस्थानानि पूरयत । (लङ् लकार के उचित धातु रूप से भरिए) | Fill in the banks with appropriate form of the verbs in past tense)

(क) अहं वृद्धं नरम् **अनमम्** ।

(ख) वयं कविताम् **अस्मराम** ।

(ग) आवाम् उद्याने **अभ्रमाव** ।

(घ) अहं रात्रौ गृहकार्यम् **अकरवम्** ।

3. पदपरिचयं कुरुत । (पद-परिचय कीजिए) | Parse the verbs)

क्रियापदः	धातुः	लकारः	पुरुषः	वचनम्
(क) अकरोः	कृ	लङ्	मध्यम	एकवचनम्
(ख) अनमतम्	नम्	लङ्	मध्यम	द्विवचनम्
(ग) अपठम्	पठ्	लङ्	उत्तम	एकवचनम्
(घ) अक्रीडत	क्रीड्	लङ्	मध्यम	बहुवचनम्

मूल्यपरकम् ।

(1) साफल्यार्थम् उद्योगं करणीयम् ।

(2) उत्सवं मिलित्वा मानयेत् ।

धन्यवाद: |

